

האינטרס של אבו מאזן: הפלת חמאס

ד"ר עידו זלקוביץ*

המאמר פורסם בישראל היום ב-9 באוקטובר 2018

לא ניתן לנתק את ההסלמה האחרונה ברצועת עזה מהמבוי הסתום אליו הגיע תהליך הפיוס הפנים-פלסטיני. בנקודת הזמן הנוכחית, ההון הפוליטי של החמאס מצוי בשפל. כל ניסיון מצידה של חמאס להגיע להסדרה אזורית שתיטיב את המצב הכלכלי בעזה ותאפשר לשמר את היכולות האסטרטגיות הצבאיות שלה נכשל. תהליך הפיוס הוא ברומטר ליציבות האזורית. כל עוד נמשך הדיאלוג בין הצדדים ומצית זיק של תקווה לשינוי, רף האלימות בין רצועת עזה וישראל יורד. מכאן, כישלון שיחות הפיוס בין פת"ח לחמאס מהווה עוד גורם המעודד הסלמה אזורית.

לאורך השנה האחרונה, ומאז פרסמה את מסמכה הפוליטי המעודכן במרץ 2017, תנועת החמאס מודה בפה מלא, כי מפעלה הפוליטי לא צלח והיא כשלה במפעל המשילות ברצועת עזה. אחרי יותר מעשור של פיצול, מוכנה חמאס להעביר את השליטה האזרחית על רצועת עזה לידי אבו מאזן והנהגת הרשות הפלסטינית ללא תנאי. אך אבו מאזן מסרב לקבל לידי רג את השליטה האזרחית על הרצועה ולמעשה הכריז על חמאס מלחמת חורמה בלתי מתפשרת.

על מנת להבין את עוצמת המאבק של אבו מאזן בחמאס יש ללכת אחורה לשנים 2006-2007, לרגע שבו אבו מאזן הפסיד הלכה למעשה את רצועת עזה, תחילה בקלפי ולאחר מכן דרך כוונת הרובה. למעשה, מאז נבחר ליושב ראש הרשות הפלסטינית בשנת 2005, לא דרכה כף רגלו של אבו מאזן ברצועת עזה, ואובדן השליטה בה היא חלק ממורשתו.

בניגוד ליאסר ערפאת, בעל השורשים העזתיים והדיבור העממי, אבו מאזן יליד צפת, ממנה ברח משפחתו לסוריה, נעדר כל זיקה רגשית מיוחדת לרצועה. לאורך כהונתו, הוא התמקד בפרויקט בניית המדינה הפלסטינית בגדה המערבית ובמאבק הדיפלומטי במדינת ישראל, וזנח את רצועת עזה מאחור. הוא הפקיר את אנשי עזה לידי חמאס ולחסדיה הכלכליים של הקהילה הבינלאומית ומדינות המפרץ, שעליהן סמך כי יתפרו תלאי על תלאי על מנת לכסות את עלבונה ועליבותה של רצועת עזה.

לאחר שלושה סבבי לחימה, כאשר רצועת עזה עייפה וחבוטה, אבו מאזן עדיין לא שינה את גישתו האסטרטגית כלפיה. לא רק שלאחר 2014, הנהגת הרשות הפלסטינית לא הושיטה יד על מנת לתמוך כלכלית באנשי הרצועה, אלא היא השיתה שורה רחבה של סנקציות כלכליות בעלות גוון אזרחי כמו אי תשלום על הסולר שנשלח אל הרצועה על מנת להגביר את הלחץ האזרחי על חמאס ולהוכיח לתושבי הרצועה כי אין ביכולתה של התנועה האסלאמיסטית לספק את צורכיהם הבסיסיים של התושבים.

לאחר כישלונם המדיני המובהק של אבו מאזן בקידום חזון המדינה הפלסטינית, הקרב הפוליטי מול חמאס הופך למשמעותי יותר. חמאס של שנת 2018, נושאת עיניה אל העתיד ומנהיגותה רואה את עצמה כמי שראויה לרשת את הובלת התנועה הלאומית הפלסטינית. אבו מאזן, אשר איבד את רצועת עזה, לא מעוניין לאבד גם את הבכורה הפוליטית ואת מעמדה ההיסטורי של תנועת הפת"ח בתוך מנגנוני אש"ף.

קרבות הדמים מקיץ 2007 עדיין חקוקים בזיכרונות אנשי הפת"ח, הנתק בן העשור הקיים בין רצועת עזה לגדה המערבית הגדיל את הניכור בין הצדדים, והייאוש הפוליטי של אבו מאזן מהתהליך המדיני, לצד

* ד"ר עידו זלקוביץ' הוא עמית מדיניות במכון מיתוים וראש תחום לימודי המזרח התיכון במכללה האקדמית עמק יזרעאל.

החשדנות והסלידה הרעיונית והפוליטית מחמאס מביאים אותו להקצנת עמדות המקשות על השלמת הדיאלוג בין הצדדים.

דרישתו העיקרית של אבו מאזן מחמאס על מנת להתקדם בתהליך הפיוס היא פירוק הזרוע הצבאית של התנועה. חמאס ללא הג'האד, חמאס ללא הנשק, תאבד למעשה לא רק את זהותה האידיאולוגית, אלא גם את יכולות המיקוח הפוליטיות שלה. מתוך הבנה שחמאס לא תוותר על נשקה, כל מה שנותר לאבו מאזן הוא המשך הפעלת הלחצים הכלכליים על שלטון התנועה ברצועת עזה. הוא מקווה שצעדים אלה יובילו למחאה עממית מול החמאס שתאפשר לו לשוב לרצועת עזה כמנצח.

המשך ההידרדרות הכלכלית והחרפת המשבר ההומניטרי ברצועת עזה מגביר את החיכוך בין חמאס וישראל. חמאס חייבת לנתב את הזעם והתסכול כלפי חוץ, ממנה והלאה. עימות צבאי בין חמאס לישראל, יכול להוביל לפירוק החמאס מנשקה כתוצאה ממהלך צבאי ישראלי. בעבר שללו את האופציה הזאת ברשות הפלסטינית, אך נראה כי כעת מבחינתו של אבו מאזן כל דרך שבה הוא יוכל בסופו לאחד את הגדה המערבית ורצועת עזה תחת שלטונו היא ראויה. שכן, שלטון אחיד על הגדה והרצועה יעלה את קרנה של הנהגת הרשות הפלסטינית ויאפשר לה להפעיל לחץ עתידי גדול יותר על מדינת ישראל במידה שיתחדש התהליך המדיני בין הצדדים.